

A témák: apró világítótestek

Beszélgetés Majoros Sándor íróval

A Vízivárosban, egy emeleti lakás udvarra néző szobájában látogattam meg a végtelen bácskai eget negyedszázada budapesti minden napokra cserélő író. Elsőre talán meghökkenthetett volna a szobát uraló, homokkal felszórt, méretes asztal, mellette fényszórókkal és kamerával, de mivel már hallottam a készülő marsbéli kisfilmről, a látvány cseppet sem volt meglepő. „Homo ludens” – adta Majoros Sándor lehető legtömörebb jellemzését társa, Zsuzsa. Bővebb szeméyleírás bizonyosan adható, de pontosabb aligha.

– Egy 2009-es beszélgetés során megkérdezték tőled, hogy mennyire érzed magadénak Budapestet, mennyire barátkoztál meg a fővárossal, és az erre adott válaszodat nem a kitörő lelkesedés hatotta át. Változott-e azóta a Budapest-élményed? Otthonosabbnak érzed már a várost?

– Abban az időben egyfajta vákuumban éreztem magam, talán emiatt is voltam távolságtartó Budapesttel szemben. Volt három-négy évem, amit munkanélküliségként töltöttem el, otthon kínlódtam. Próbáltam egyéni vállalkozóként jutni valamire, de nem igazán sikerült, és emiatt volt bennem egy jó adag keserűség. 2004-ben az akkori kultuszminiszter meghirdette az Édes Anyanyelvünk-pályázatot, amelyben minden műfaji kategória első helyezetteje kapott tízmillió forintot, köztük a novella is. Kötettel lehetett pályázni. Na, aki élt, mozgott, és bírta magát, az mind írt erre egy novelláskötetet. Persze én is, és engem ért utol az a szerencsétlenség, hogy elnyertem az első helyet, megosztva Kőrösi Zoltánnal [M. S.: *Akácfa*ink sokáig élnek; K. Z.: *Magyar novellák*]. Azt hittem, ez egy olyan referencia lesz a szakmában, hogy akár olvasószerkesztőként, akár újságíróként könnyedén találok majd munkát. Nem így történt. Minden-

felé pályáztam, minden hirdetésre jelentkeztem, de még válaszra sem méltattak. Otthon savanyodtam néhány évig, végül 2007 körül sikerült bekerülnöm egy állami intézménybe webes feltöltőnek. Ez abban az időben volt, amikor nagyon könnyen kirúgták az embert. Elég volt egy vélt vagy valós hiba, és már az utcán is voltál. A munka semmiféle biztonságot nem adott. Szóval a munkanélküli évek, majd a bizonytalanság engem nagyon komolyan befolyásolt a városhoz fűződő viszonyomban. A kétezres évek elején Budapestet nagyon fakó, nagyon szürke, nagyon lepusztult városnak láttam, és ilyen is volt.

– Amikor '91-ben átjöttél, már akkor is ilyennek láttad?

– Nem. Budapest álmaim netovábbja volt, és szerintem akkoriban még megvolt valami abból a régi bájából, ami a rendszerváltás előtti idők pezsgő, lüktető, egységes szellemiségéből megmaradt. Sokfelől hallottam, hogy a rendszerváltás előtt még nem létezett az a megosztottság, ami azóta kiéleződött; urbánus és népies – vagy nevezzük bárminek –, két táborra szakadt az értelmiség. A kilencvenes évek elején mindez talán még nem jött elő annyira, a régi világból sok minden megmaradt a tehetetlenségi erők miatt.

És nagyon sok hely – kocsmá, mozi, találkozóhely – megvolt még a hetvenes-nyolcvanas évekből, de talán még a hatvanasokból is. A kilencvenes évek legelején Budapesten még lehetett autóval közlekedni, bárhol meg lehetett állni, a parkolás nem okozott gondot. Ha nem pont a ház előtt, tíz-húsz méteren belül biztosan akadt hely. Ez is egyfajta nyugalmat adott. Aztán ez olyan három-négy év után eltűnt. A város kezdett elszürkülni, nem indultak fejlesztések, munka is alig akadt, és mint ha még a turistáknak sem lett volna érdekes.

De mára megváltozott a város is, az én hozzáállásom is. Mondhatom azt, hogy jó hely lett Budapest. A napokban moziból hazafelé jövet mindenfelé külföldiekbe botlottunk, és nekem ez kimondottan jó érzés. Mindenhol turistákat látunk, akik eljönnek a világ minden részéről, mert kíváncsiak erre a valóban gyönyörű városra. Tényleg szépen kiépült minden, ami fontos. Kiváló például a tömegközlekedés, és hogy az információs táblák percre pontosan kiírják a buszok és a villamosok indulását-érkezését, az óriási dolog. Mutatók tereink vannak, például a Várkert Bazár – milyen égés volt a város közepén, a Várhegy aljában az a romhalmaz! Turistaként ma-

Első járművem egy narancssárga Zastava 750-es volt. A kép 1977-ben készült.

gam is sok helyen megfordultam már, és igenis fontosnak érzem, hogy jól nézzenek ki azok a terek és látványosságok, amiket az ide látogatók felkeresnek. Mindez persze a helyiek szempontjából is ugyanilyen fontos, mert jó érzés ilyen környezetben élni. Az a szerencsém, hogy viszonylag messze van a munkahelyem, így minden nap gyaloglok hét-nyolc kilométert, két etapban. Milyen jó dolog átmenni a Margit hídon! Maga a híd is gyönyörű, és ha jó az idő, megállok, és nézem, milyen csodálatos ez a város. Szóval a 2009-es pesszimista, szomorkás hangulatom megváltozott. Ma már kellemesnek tartom Budapestet.

– *Közrejátszanak ebben az azóta összegyűlt emlékek, élmények, megszokások? Hogy nap mint nap látod ugyanazokat a szép épületeket, amelyek szinte már visszaköszönnek. Lehetséges-e, hogy az itt eltöltött évek szelídítették meg számadra Budapestet?*

– Biztos, hogy ez is benne van, de én már nagyon régóta otthonomnak érzem a várost. A kezdet kezdetén, amikor még honvágyam volt a régi világom iránt, ha vonat- tal utaztam Budapestre, a Keleti

felé dőcögve már az éreztem, hogy hazaértem. '92-93-ban már megvolt ez az érzés. Az épületek, az apró részletek engem is mindig meglepnek. Napközben elsuhanunk mellettük, nem foglalkozunk velük, de egyszer csak az ember valami oknál fogva megáll, fölnéz a homlokzatra, és meglátja a negyedik emeleten azt a műves stukkót, és akkor döbben rá, hogy mennyi kis rejtett, finom kincs van a környezetében. Mindig van valami felfedeznivaló, és nemcsak a belvárosban. Ha kijebb megyünk, a város egy másik arcát mutatja. Jártam nemrégiben Zuglói egyik külső részén egy ismerősömnél, ami olyan, mint valami Hollywood, kis kastélyszerű házak, mindegyik körül egy apró zöld sziget, nyugalom, harmónia, egy másféle életminőség. Középen az archaikusabb, régebbi értékeket felvonultató belváros, és körülötte – ahogy a természet rendje megkívánja – az élhető, tág tér, a jó levegő. Valahogy ezek kiegészítik egymást, nincs ennek a városnak olyan része, amit szívesen kihagyna az ember. Szóval a belváros gyönyörű, szépek a sétálóutca, amit a forgalommal kap-

csolatban meg lehet tenni, azt megteszik a városvezetők. Ami nekem nem tetszik, az a kerékpározás erőltetése – nekem úgy tűnik, ez a város annak idején nem erre lett kitalálva. Mintha még nem dőlt volna el, hogy a bicikli jármű-e, vagy a gyalogosok segédeszköze, de az biztos, hogy mindenkinek bosszúságot okoz. Budapest nem Amszterdam, itt nem őshonos a kerékpár.

– *Az a tapasztalatom, hogy ha valaki dicséri egy város hangulatát, mindig kiderül, hogy a régebbi korok épített környezete tette rá ezt a jó benyomást. Az új épületek esetében mintha ez nem lenne szempont.*

– Szerintem a globalizált világban minden, az építészet is a fogyasztásra koncentrál. Senki sem gondolkodik évszázadokban. Régen apáról fiúra szállt a cipő, a nadrágszűj, a nagykabát. Ma a tévé, a mosógép is csak három évig szolgál. Az épületek miért legyenek kivételek? A régi építők úgy gondolták, hogy az a ház a világ végéig állni fog, és nem voltak restek a legfelső emeletet díszítő szobrokat is kifogástalanul kimunkálni, pedig azokat csak a madarak bámulhatják.

– *El tudod képzelni, hogy visszaköltözz egy csendesebb, vidéki környezetbe?*

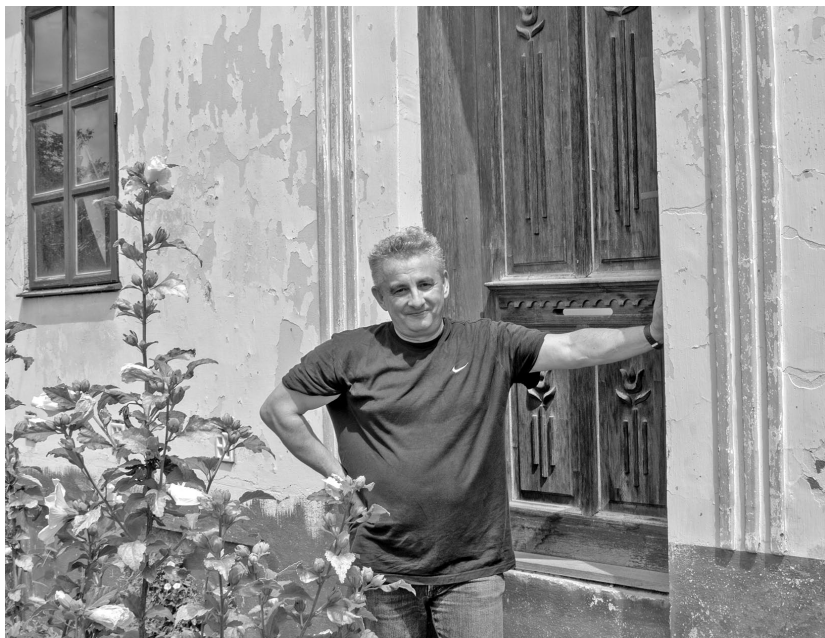
– Van egy kis falu Tolnában, Nagyszékely, nekem az a szívem csücske. Sváb zsákfalú volt, de a lakosságot kitelepítették azokban a rossz emléké időkben. A maradék közösség sokáig csak a fennmaradásért küzdött, de mostanában a pesti értelmiség felfedezte, és aki teheti, ideköltözik. Sok régi parasztházat megvettek, felújítottak, és lassan kezd feléledni a falu, pedig csak egy nyolc kilométe-

res, rossz út vezet ide, de a környezet olyan csodálatos, hogy az ember sírva fakad, amikor meglátja. Így képzelem el a mennyországot – egy völgy a lágy, lankás dombok között, messziről csak a templomtorony látszik. Oda vágyom erőteljesen, ott nagyon is lehetne élni. Erdők, nyugalom, van akkora közösség is, amekkora kell. Egy más minőség. Csak hát az a gond, hogy amivel én foglalkozom, ahhoz ez a környék nem jó. Ahhoz kell a pezsgés, a mozgás, az emberek közelsége. Elmenni moziba, színházba... Hiába vágyik egyik részünk rousseau-i módon vissza a természetbe, rá kell döbennünk, hogy annyira szervesen integrálódunk ebbe a mai globális erővonalakkal áthatott világba, hogy nem tudunk kiszakadni belőle. De ez a vágyam, ezt az álmot kergetem, ha elég gazdag leszek, vagy valami nagy változás következik be az életemben, leköltözöm Nagyszékelybe.

– Az internet nem vinné el a kívánt nyüzsgést a faluba?

– Az internet nem minden. Lassan utolér a kor, és a budapesti életnek vannak olyan hozadékai, amiket hatvanon túl már figyelembe kell venni. Például az egészségügyi ellátás közelsége is számít. Egy ilyen költözés igazából akkor lenne reális, ha huszonegy-két éves lennék. Akkor még könnyen gondol az ember egy merészet, és kipróbálja, aztán ha nem válik be, gondol egy újabbat. De az én koromban már vagy-vagy – vagy itt maradok, vagy költözöm. És attól tartok, ha egy mérész döntés következtében oda-költöznék, megbánnám.

– Íróként is szükséged van a fővárosi nyüzsgésre? Igényled, hogy személyesen részt vegyél beszélge-

Egy nagyszékelyi parasztház előtt. Úgy teszek, mintha a díszes építmény az én tulajdonom lenne.

tésekben, eseményeken, vagy netán elég az a tudat, hogy a lakásajton túl ott a pezsgés mint lehetőség? Hajlamos vagyok azt gondolni az írókról, hogy a dolgozószoba magányában érzik igazán jól magukat, és annak örülnek a legjobban, ha rájuk sem nyitják az ajtót.

– Én is így gondolom. Nem hiszem, hogy létezne az irodalmi élet abban a formában, mint amikor még Karinthyék a Hadikba jártak – nemcsak mert otthon nem volt nyugalom, hanem mert a kávéház volt a közösségi élet tere. Mielőtt áttelepültem, otthon, Bácskossuthfalván hét kocsmá volt, és mindegyik nagyon jól ment. De a kocsmázás nem az ivászatról szólt, szellemileg rendkívül termékeny beszélgetések alakultak ki ilyenkor. Ez a régi kávéházi hagyomány már talán itt, Budapesten sincs meg, tehát ilyenformán az írói munkának nem lenne feltétele, hogy itt maradjak. A szerkesztőségek nagy része sem úgy működik, mint korábban; nincs fogadónap, amikor bemehet egy szerző haverkodni a szerkesztők-

kel. Ez a világ megszűnt. A szerkesztőség helyett csak egy kis iroda van titkárnővel, vagy még az sem, mert otthonról szerkesztik a lapokat. Az írói munkáról én is azt vallom, hogy izoláltan, a külvilágtól elzárkózva kell addig kínlódni, amíg a könyv el nem készül. Mert ez egy leírhatatlan küzdelem. Engem ilyenkor minden zavar – ha bejönnek a szobába, az is, ha nem jönnek be, az is. Nem is értem azokat, akik azt állítják magukról, hogy szeretnek írni. Mi szeretnivaló van abban, amiről még nem is tudjuk, mi lesz a vége?! Elöttem fekszik az üres papír, úristen, meg kell töltenem tartalommal, és érzem, hogy kifolyik a kezem közül az egész, mert az a dolog kezd a saját akaratát rám erőltetni. Ez olyan irtózatosságot hoz, hogy Mohács ehhez képest egy diadalmenet.

– Így is képzelted el az írást a lelegején?

– Volt egy magyartanárom még Szabadkán, a középiskolában, nem sokkal volt idősebb nálunk. Negyedikben tanított bennünket, és

észrevette, hogy vagyunk hárman-négyen, akik jobban érdeklődünk az irodalom iránt. Neki voltak kapcsolatai a szabadkai Üzenet folyóirattal és a 7Nappal. Párszor bevitt minket az Üzenet szerkesztőségébe, és még írást is vihettünk magunkkal. Szabadkán ez a szerkesztőségi élet engem teljesen elvarázsolt. Végül a három-négy srácból csak én maradtam meg az írásnál. Amikor dolgozni kezdtem, mindez háttérbe szorult, de az írás rendre föl-fölbukkant bennem, és kikövetelte a helyet magának.

Szerintem mindenki azért ír, mert van benne egy jó adag exhibicionizmus. Minden író magamutogató – „én ezt tudom, és ebben jó vagyok”. Én is biztosan ezért kezdtem el annak idején, úgy gondoltam, hogy a témák, a gondolatok, amelyek bennem előjönnek, azok másoknak is érdekesek lehetnek. Erről már nyolcadikos elemista koromban is meg voltam győződve. Az írók életrajzain vagy derül, vagy szörnyülködik az ember, aztán kiválaszt magának egy példaképet, akihez megpróbál hasonlítani. Nekem azok az írók imponáltak fiatal éveimben, akik merészebbek voltak, nemcsak az írásban, hanem az életükben is. Nem az akadémikus, otthon pongyolában pipázó, könyvekkel körülvett írók tetszettek, hanem akik lehetetlen körülmények között is helytálltak. És nem is a Karinthyék-féle kávéházi irodalom érdekelt, hanem Hemingway. Aki elmegy Afrikába, és kergeti a bivalyt – vagy a bivaly őt. És Jack London, Mark Twain. Az írók életének a kalandos része vonzott, és inkább a világirodalom érdekelt, a magyarok között ilyet csak egyet találtam: Rejtőt. Úgy tűnt nekem, mintha ezeknek az íróknak az iro-

dalom nem is lett volna olyan fontos, az csak úgy következik az efféle életből. Pálinkafőzéses hasonlattal: az élet a cefre, ebből desztillálódik ki az irodalom. Ezek a kalandos életű írók nem a saját életüket írták meg, a műveikből mégis sugárzik az átéltség. Én ösztönösen éreztem, hogy nekem valahogy őket kellene követnem. És végül azt adta a sors, hogy ebből a semmi kis életemből, amiben nincsenek nagy kalandok – háborúban nem voltam, az idegenlégióban is csak a kantinig jutottam –, egy furcsa kulturális mesevilágot hozhattam magammal Magyarországra: a Balkánt, ami itt nem volt ismert. Abban a világban én megmerítkeztem, része voltam – a bácskai élet, a rokonok, barátok, a katonaság mind hoztak valami olyan újdonságot, ami itt ismeretlen volt. A határon belüli magyar irodalomnak nincsenek erős balkáni kötődései, a határon túli pedig abban az időben ezt nem tartotta fontosnak. A korszak meghatározó, kultikus folyóirata, az újvidéki Új Symposion avantgárd lap volt, formalista irodalmat gyártott mélyebb tartalom nélkül, nekem pedig ösztönösen az ölembe hullott ez a balkáni kincs. Más kérdés, hogy ezzel nem tudtam ott sáfárkodni. Tudatosan nem alakult ki bennem, hogy ezt akár irodalmilag is tudnám hasznosítani. Később is csak úgy kialakult. Megírtam a *Meghalni Vukovárnál* című regényemet, és ez akkor újszerű volt, de a háború előtti és a posztháborús korszakból írt Bácska-novelláim is érdekesek voltak, ám csak egy szűk réteghez jutottak el. Nem találtam meg a módját, hogyan lehetne ezzel igazán jól „kereskedni”.

– *A már említett 2009-es beszélgetésben hangzott el a gyerek-*

koroddal kapcsolatban: „isteni csapásként megjelent a tévé”. Az internetet is ilyen jelentős „csapásnak” tartod, vagy a televízió okozta változások után már nehéz ugyanekkora jelentőségűt újítani?

– A tévé és az internet olyan, mint egy zsákfaluhoz – mondjuk, mint az előbb említett Nagyszékelyhez – vezető aszfaltút. Az az út hoz is, de el is visz valamit. A tévé annak idején ugyanígy hozott is, vitt is, de sokáig ez a két egyensúlyban volt. Megszűntek a „tanyázások”, az esti ház előtti beszélgetések, de a tévé nem telepedett ránk annyira: csak egy adás volt, és azt sem sugározták egész nap. Az internettel kapcsolatban is az egyensúly lenne a legfontosabb. Amikor elindult, még nem akart teljesen kisajátítani bennünket, csak a tájékozódásunkat segítette. Amikor annak idején a Szabad Földnél olvasószerkesztő voltam, kegyetlen nagy munka volt utánajárni egy-egy adatnak. Ma pedig csak egy pillanat, és ez a jó része a dolognak. A gond ott kezdődik, amikor az internet mindenbe beleavatkozik: mit vásárolok, mi van a lakásomban, kikkel tartom a kapcsolatot. Tehát olyan dolgokba is, amelyeknek semmi köze sincs az én informáltságomhoz. Összegyűjt rólam olyan adatokat, amiből én nemhogy építkezni nem tudok, hanem amelyek által a szokásaimat kiszimatolják, és letámadnak mindenféle termékkel – amiket én persze jó eséllyel megveszek, mert a nyomásnak nem lehet ellenállni... Például szeretek fotózni, érdekelnek a fényképezőgépek. Ha rákeresek egy fotóeszközre, tömegével kapom a hirdetéseket. Formál az internet, ez a legnagyobb gondom vele. Irányít, átalakít, és ez már nem tet-

szik annyira. Meg kellene állni egy szinten ebben is, de nem lehet.

– *Amikor megjelent az életünkben az internet, neked volt valamiféle elvárásod felé, hogy mint irodalomközvetítő mennyire lesz működőképes? A hosszú évek óta működtetett Regénytár oldalad milyen tapasztalatokkal gazdagított?*

– Nagyon hamar megfogalmazódott bennem, hogy az irodalmat és az internetet össze kellene házasítani. 2004-ben létrehoztam a Regénytárat, ami kezdettől fogva kísérleti terep volt, nyíltan vállaltam, hogy ez egy próbálkozás, ami a net és az irodalom közötti kapcsolat megteremtését célozza. Ösztönös megérzés volt, hogy az emberek nem szeretnek hosszú szövegeket olvasni a képernyőn, tehát rövidebben kell írni, és más nyelv kell az internetre, mint ami a könyvekben van; szabadabb, lazább, lényegre törőbb és vidámabb. Ezt próbáltam megvalósítani a Regénytárban. A nehézséget az okozta, hogy ezt mindig olyan szinten magánügynek tartottam, hogy senkit sem vontam bele. Ha valaki jelentkezett, hogy betársul, akár pénzzel, akár más segítséggel, én mindig elhárítottam, mert attól tartottam, hogy az illető a tartalomba is be fog avatkozni. Teljesen egyedül akartam vinni ezt az oldalt. Éppen ezért a Regénytár eléggé izoláltan megy már tizennégy éve, csak az tud róla, aki véletlenül megtalálja. Azóta sokan csináltak hasonló oldalakat, tele van diletáns lapokkal a net. Az a szörnyű ebben az egészben, hogy megszűnt a régi szerkesztőségek által működtetett szűrőrendszer. Annak idején, ha az újvidéki Híd elfogadott egy írást, két évet is kellett várni a megjelenésre. És két év után, amikor megjelent a novellád,

A Meghalni Vukovárnál horvátországi kiadásának bemutatóján Zágrábban 2005-ben.

olyan boldog voltál, hogy szárnnyaltál. Az internetes oldalakon nincs semmiféle szűrő, nincs szakmai elbírálás, ezért ezeknek a publikációknak súlyuk sincsen. Aki pedig minőségi irodalmat próbál művelni az interneten, belesüpped ebbe az élőmocsárba, és nyomtalanul eltűnik. Úgyhogy szerintem az irodalom nem tudott mit kezdeni az internettel. Egyre inkább kezdem azt hinni, hogy a komoly, lényegi irodalom nem ide való. Követem a statisztikákat, pontosan látom, mit, hányan néznek meg: ami hosszabb, ami komolyabb, ami bonyolultabb, ami egy kicsit is irodalomszerűbb, azt a kutya nem olvassa el. Hiába osztod meg a közösségi médián, akkor sem. A nagyon könnyed, bohókás írásokat még csak-csak. Most kísérletezem a tíz másodperces novellával: három mondatban egy kis fricska. Ezt még elolvassák – de ez meg mire jó?! A prózának kell, hogy legyen teste.

Ilyen szempontból szerintem bajban van az irodalom. Pessimistább pillanataimban hajlamos vagyok úgy érezni, hogy vége is van, kifutotta magát. Most ugyan lett a magyar prózának egy ünnepe, de mindig azok a dolgok kapnak kiemelt napot, amelyek vesztélyben forognak.

Aztán ez a posztolási divat sem segített az irodalomnak. Sokszor találkoztam olyan írással, amely alatt az olvasói kommentek érdekesebbek voltak, mint maga a mű. Képzeld el a szerzőt, amikor szembesül ezzel.

– *Szerinted az, hogy az irodalom a nyelvi gondolkodás révén erősen kötődik a profán, a megélt világhoz, hogy nem tud teljesen elvonatkoztatni tőle úgy, mint például a zene, nem sodorja-e kifelé a művészetek köréből? Én művészetnek gondolom, de érzek egyfajta centrifugális erőt. Nemrégiben hallottam valahol egy érdekes gondolatot, amely szerint vannak*

a művészetek, mint a zene, a festészet, és van az irodalom...

– Ez a kettőssége tény. De ahogy a fény is kettős természetű – részecske is, hullám is – miért ne lehetne az irodalom is ilyen? Ha innen nézem, művészet, ha onnan, tudomány, képesség, szakma vagy valami egyéb. Az irodalmat én is inkább művészetnek fogom fel, legfőképpen a játékossága miatt. Mert ez egy játék, ahogy a zene is. Még ha szolzenyicini témákat írunk is, akkor is van benne egy adag játékosság. Játék a szavakkal, a szerkezettel, a figurákkal, rengeteg mindennel bűvészkedik az író. És ez a játékosság predestinálja arra, hogy művészet legyen.

– Szerinted tanítható az írás? Az íróiskolák hirdetései igenlő választ sugallnak.

– Az íráshoz brutális mértékű olvasottság kell. Olyan háromszáz könyv biztosan – jó lenne egyszer összeállítani egy ilyen csomagot – Homérosztól napjainkig. Látni kell, hogyan művelik ezt mások. Fotózni sem lehet anélkül, hogy a nagy mesterek munkáit ne néznénk meg előtte. Ezt az utat mindenkinek egyedül kell bejárnia. Egy tanár segíthet ebben, de ha nincs meg az alapvető készség, akkor hiába. Akkor az illető csak fogalmazni tanul meg.

– Talán inkább úgy kellett volna kérdeznem, hogy mennyiben kell mindenkinek a nulláról felépítenie a saját irodalmi megnyilvánulását, vagy mennyiben lehet bizonyos dolgokat a nagy elődöktől felszippantani.

– Pályakezdőként az íróra akaratlanul hatnak azok az elődök, akiket olvasott – nekem például nagyon tetszett a latin-amerikai mágikus realizmus –,

de ezt egy idő után kinövi. Ha sokat olvastam, színes lesz ez a hatás, és jobban kialakul belőle a saját technikám. De én leginkább a megélt élményben hiszek. A mai irodalomban inkább az élettérzések dominálnak, a szereplőkkel nem igazán történik semmi, nincsenek olyan történetek, amelyek markánsá tennék az írásokat.

– Születik még annyiféle történet, hogy ne legyen köztük ismétlődés? Vagy az apró különbségek is újja tesznek egy már korábban is megtörtént sztorit? Netán az egyedi tálalástól válik újdonsággá?

– Szerintem attól válik íróvá valaki, hogy meglátja a novellára érdemes témát. Egy példa: a nyolcvanas évek második felében, amikor még Bácskossuthfalván dolgoztam, tíz órakor volt a kávészünet. Fogtuk a csészénket, kimentünk az udvar közepére, és beszélgettünk. Egyik alkalommal valaki mesélte, hogy volt egy ügyesen rajzoló unokaöccse. Tanyán éltek, nem volt a gyerekek papírja, amire rajzolhatott volna, ezért egyszer belerajzolt a Bibliába. Az apja ezen annyira fölháborodott, hogy bezárta a gyereket az istállóba, hogy kipurgálódjon a bűzben. A gyerek ott összefogdosta a legyeket, letépkedte a fejüket, és légyvérrel festett egy freskót az istálló falára. Megborzongtam. Ez egy olyan elementáris kép volt, hogy szinte belém égett. Később, egy erre alkalmas időpontban pedig előjött a történet, és megírtam. Félig-meddig ennek köszönhetem, hogy most itt vagyok, mert az első könyvemért, amelyikben ez az írás szerepel, kaptam két irodalmi díjat, és ez tett ismertté az Írószövetségben. Szóval meg kell találni a témákat, ezeket az apró

világítótesteket, és ezt nem lehet megtanítani.

– Melyik a fontosabb az életedben: az üres lap fölött eltöltött küzdelmes órák, vagy végül a kész produktum? Melyikről tudnál lemondani?

– Ó, ez messzire vezet! Nagyon szeretek utazni, megrögzött világjáró vagyok, de számomra nem az a fontos, hogy felszállok Budapesten a repülőre, és leszállok, mondjuk Dublinban, hanem az, hogy végigdöcögöm és végignézem azt az utat, amely odavezet. Igazából sokkal izgalmasabb utazni, mint megérkezni. Ez az írással is így van: bármennyire is kínlódás, írás közben még te vagy a mindenható. Ha elég kitartó vagy, és hallgatsz a jó szándékú kritikákra, ha tudsz kompromisszumokat kötni, még sok mindent megváltoztathatsz. De abban a pillanatban, hogy elkészültem, kiestem a pikszisből. A kész novella már nem is érdekel, ha megjelenik valahol egy írásom, rá sem tudok nézni. Ahogy elkészült, elengedem, mint a felnőtté vált gyereket. De amíg készül, az nagyon izgalmas, minden nyűg ellenére.

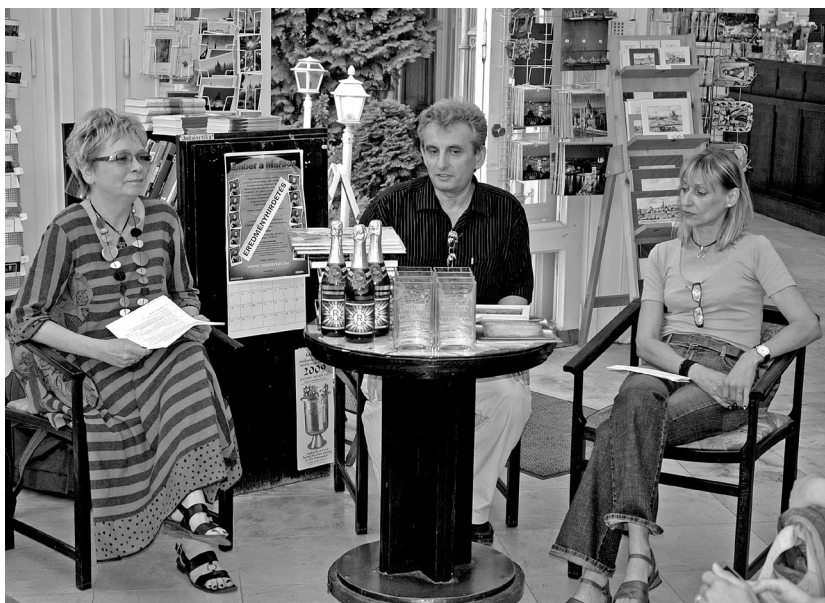
– Fotózol, alkalmanként kisfilmeket készítesz, weboldalak kerülnek ki a kezéd alól. Olyan sejtésem támad, hogy nem is kifejezetten az irodalmon van nálad a hangsúly, hanem úgy általában van egy folyamatos igényed valamiféle alkotói tevékenységre.

– Nem hiszem, hogy lehet úgy foglalkozni az írással, hogy kizárólag csak azzal foglalkozol. Én például annyira vizuális típus vagyok, hogy mindenképpen szükségem van a képre is. Nem vagyok egy nagy fotós, csak szeretem, próbálkozom vele. Ugyanígy vagyok a filmmel is. Evidens, hogy

semmire sem fogom vinni fotósként vagy filmesként, nem is ez a célom, viszont ezek is építenek engem valamilyen módon. Gyakran megkapom a hozzám közel állóktól a kritikát, hogy a filmekre meg a fotózásra pazarolt időben inkább írnom kellene. De annak is eljön az ideje, ha kiforr, megérik, megírom. Más kérdés, hogy manapság a novella a világ legreménytelenebb vállalkozása, majdnem annyit kell vele dolgozni, mint egy regénnyel, miközben a megbecsültsége jóval alacsonyabb.

– *A szakma vagy az olvasók megbecsülése?*

– Én úgy látom, manapság mindenki könyvben gondolkodik, mert egy novella közzététele semmit nem jelent. Régebben, ha megjelent egy írás valamelyik folyóiratban, azt a szakma nyilvántartotta. A szerzők többsége ezért ma már inkább a könyvet tartja fontosnak, mégpedig könyvheti megjelenéssel. Ott fölbukkan vagy ezer cím, de ez a cunami egy hét alatt levo-
 nul, és aztán egész évben semmi. Ráadásul az írók nem is egy összetartó társaság, itt nem működik az, ami a zenében, hogy összeállnak különböző irányultságú muzsikuskok, és örömeznének. Hogy összeálljon két-három író valamiféle öröm-irodalmat csinálni, az elképzelhetetlen. Csak a szekértáborok tartják össze őket, egyfajta véd- és dacszövetségben. Ha új könyvvel rukkolok elő, azt az én táborom elfogadja, elismeri, a másik viszont nem vesz róla tudomást. És ha valaki ír egy tényleg jól sikerült művet, még az övéi is ferde szemmel néznek rá. Biztos, hogy ezekben a mondatokban a saját keserűségem is megszólal, mert a 2004-es díjnyerés után olyan masszív irigység zárult össze kö-

A Regénytár első irodalmi és képzőművészeti pályázatának díjkiosztó ünnepségén a Liteában, 2008-ban Pál Zsuzsa (balról) és Furján Rita társaságában.

rülöttem, hogy elfogyott tőle a levegőm. De ettől függetlenül is úgy látom, a mai magyar irodalom egy speciális szabályok szerint működő virtuális gépezet, amely szinte könyörög azért, hogy megjavítsák.

– *A visszajelzésekkel elégedett vagy?*

– *Az eperfa nyolcadik gyökere* című könyvem egy családragénynek álcázott, de inkább a délvidéki magyarság életét a harmincas évektől a hatvanas évek végéig összefoglaló, eléggé szerteágazó, történelmi, szociológiai vetületekkel bíró regény volt, amelynek semmiféle visszhangja nem lett. Pedig szerintem sokkal jobban sikerült, mint a legutóbbi első világháborús novelláskötetem. Ez utóbbiról mégis rengetegen írtak. Mi a tanulság? *Az ellenség földjének* azért volt visszhangja, mert rövid. Ezt a kötetet az ember nem retteg kézbe venni, mert látja, hogy könnyen megbirkózik vele.

– *Talán minden recenziós példányba bele kellene tenni némi készpénzt, ami megfizeti a kritikusnak az olvasással töltött idejét.*

– Vagy kellene egy gép, ami beszkeneli a kötetet, aztán kidob róla egy tetszőleges kritikát. És ha már sci-fi, kíváncsi vagyok, hogy a mesterséges intelligencia mennyire fog az irodalmon nyomot hagyni. Annak idején próbálkoztam ilyesmivel, még Commodore 64-re írtam egy programot, amelyik szabadverseket gyártott. Kiválóan működött, nagyon népszerű lett az ismerőseim körében. Szerintem ugyanezt meg lehetne csinálni akár az igazi irodalommal is. Megadod a paramétereket: például a két világháború közötti Magyarországon játszódó krimi, legyen benne intrika, ékszerablás stb. Beütöd, megfőzöd a kávé, és mire elkészül, kinyomtatva ott a novella. Elképzelhetőnek tartom, hogy ezt hamarosan már meg is lehet csinálni. Csak az a kérdés, hogy szükségünk van-e ilyesmire. Lehet, hogy húsz év múlva az emberek már csak filmet néznének. Persze, az a kis fűszer biztosan hiányozni fog ezekből a mesterséges művekből, amitől író az író.

Bornemissza Ádám